

308

בלק (תשל"א)המשל השני

כ"ג יד-כ"ד.

הלומד פרשת בלק ייטיב לעשות בהשוותו השואה מדוקדקת משל למשל. רק אחרי השואה זו תתברר לו ההתפתחות העוברת על בלעם. בגליון בלק תשס"ז מודפסים שלשת המשלים הראשונים בשלשה טורים זה בצד זה, ועי"כ יובלט ההבדל לעין. אבל לא רק יחסו של בלעם משתנה ממשל למשל, גם יחסו לבלק משתנה, (עיין שאלה א' 2) וכן משתנה יחס בלק אליו. (עיין לזה שאלה ב. בגליון בלק תשכ"א העמדנו גם את ההכנות לשני המשלים (כ"ג ג-ו, כ"ג טו'-יח') בשני טורים זה מול זה ועל ידי התבוננות בהם תפתר חידת ב' 1.

לשאלות ג-ה

בבעיה הגדולה, המתעוררת בסתירה שבין האמור בפסוקנו ובין האמור בבראשית פרק ו', ו' ז': וכן בסתירה שבין שני הפסוקים המופיעים בהקשר אחד בשמואל א' ט"ו, הם פסוק י"א ופסוק כ"ט, עסקנו בגליון ויקרא תשכ"ב. ונביא בזה את דברי ר' יוסף בכור שור כהמטביר עניין זה בפרוטרוט:

בכור שור ד"ה כי נחמתי כי עשיתם

וכן (שמואל א' ט"ו י"א): "נחמתי כי המלכתי את שאול למלך כי שב מאחרי" וכן (שמות ל"ב י"ד) "וינחם ה' על הרעה" ומקשים על כל אלו (במדבר כ"ג י"ט): "לא איש אל ויכזב ובן אדם ויתנחם?" ויש לך להבין כי בשלשה דרכים הנחמה באה, כי פעמים אדם נודר לחברו לעשות לו טובה או רעה ומתחרט בעצמו ואינו עומד בדבורו, ואע"פ שיש לאל ידו לעשות אבל אינו רוצה, וזה כזב שכוזב לו: ופעמים סבור שיכול לעשות לו ואין לאל ידו לעשות, ומתנחם בעל כרחו מחמת האונס, ועל אלו שתיים הוא אומר: "לא איש אל ויכזב", אלא מקיים דברו, "ובן אדם ויתנחם" מחמת שאין לו - והוא כל יכול: ולפי שהיה אומר לו בלק (במדבר כ"ג י"ז): "מה דבר ה'?" כלומר: "חזור מן הברכה לקללה!" לכן ענה לו: "לא איש אל ויכזב, שלא יעמוד בדבורו, כי כל דבריו אמת, ובן אדם ויתנחם, מחמת שאינו יכול לקיים, כי לא קצרה ידו".

אבל יש נחמה שלישית שאינה באה מחמת זה שנודר, אלא מחמת אותן שנודרין להם, כגון. אם ידבר הקב"ה על גוי וממלכה להרע להם, כמו על אותם של נינוה, ודאי מדעת כן הוא אומר אם יעמדו במרדן ואם שבו - ישוב מחרון אפו וייטיב להם, ודברו הוא אמת. וכן הפך, אם אמר להטיב להם, והם ק' לקלו, וזהו כבודו של מעלה. וכן כשברא הקב"ה אדם, לכבודו בראו ולשמשו, כמו שכתוב (ישע' מ"ב ז') "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, יצרתיו, אף עשיתיו", וכיוון שקלקלו, הריני עושה עצמי כאלו נחמתי, ואנחם, ומכל מקום החזרה מהם באה: וכך שאול כשהמליכו, מדעת כן המליכו, שלא יעבור על רצונו של מקום, והוא פשע, ולפיכך גרמו לו עונותיו שאעשה עצמי כמתנחם, ואע"פ שידע מתחילה שיקלקלו, כי הכל גלוי לפניו, בראם כדי שיוסרו בס אחרים ולא יקלקלו מעשיהם. ומעתה יובנו דברי הרשב"ם המיישב את כל הקשי הזה במשפט נטפל קצר, ונוסיף כאן גם את דברי בנו יעקב בפרושו לבראשית לענין זה:

בלי מושג זה (של "הא-להניחם" על הרעה או על הטובה לגבי האדם שהשתנה) על ה' - אין דת חיה, אין תשובה, אין כפרונו. וה"ו ינחם" של פסוקנו משמעו: אחרי שפנה האדם כולו לרוע, לחמס, כפי שהוכח בשפוט האלוקי (וזהו "וירא") הרי שה' - אשר לא למען עשית הרע "עשה" עמו כל טוב "בארץ" - נאלץ לשנות יחסו לאדם אשר השתנה הוא כולו לרעה. על ידי דברים אלה הוברר שלומדים אותה "סתירה קיימת" שבין "הלא איש אל ויכזב ובן אדם ויתנחם" - ובין הפסוקים האחרים המדברים על נחמת הא-ל.

נחמה ליבוביץ